

NIKOS KAZAN- ÇAKIŞ

İSPANYA,
YAŞASIN ÖLÜM



2. BASKI

Çeviri: AHMET ANGIN

♥ can
modern



NIKOS KAZANCAKIS
İSPANYA,
YAŞASIN ÖLÜM

Can Modern

İspanya, Yaşasın Ölüm, Nikos Kazancakis

Yunanca aslından çeviren: Ahmet Angın

Axidevontas I. Ispania

© Niki Stavrou

Bu kitap ilk kez 1937 yılında Pirsos tarafından yayımlanmıştır.

Bu baskıda kaynak alınan kitap: Creative Arts Book Company, 1983

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Habora Kitapevi, 1968

Can Yayınları'nda 1. basım: 2019

2. basım: Şubat 2020, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Düzeltili: Ebru Aydın, Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4099-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750740992

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

NIKOS KAZANCAKIS
İSPANYA,
YAŞASIN ÖLÜM

ANI

Çeviri:

Ahmet Angın



Nikos Kazancakis'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Yeniden Çarmıha Gerilen İsa, 1982

Zorba, 1982

Kardeş Kavgası, 1985

Kaptan Mihalis, 1993

El Greco'ya Mektuplar, 2003

Günaha Son Çağrı, 2003

NİKOS KAZANCAKİS, 1883'te Girit'in Kandiye kentinde doğdu. Atina Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra hukuk doktorasını veren Kazancakis, felsefi açıdan ünlü düşünür Henri Bergson'dan etkilendi. Lenin Barış Ödülü'ne değer görüldü; 1957'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü bir oy farkla kaybetti. Goethe ve Dante'nin yapıtlarını Yunanca'ya çevirdi; Homeros'un *Odysseia* destanına 33.333 dizelik bir devam yapıtı yazdı. Türkçeye çevrilen yapıtları arasında *Kaptan Mihalis*, *El Greco'ya Mektuplar*, *Kardeş Kavgası*, *Günaha Son Çağrı*, *Yeniden Çarmıha Gerilen İsa* ve *Zorba* sayılabilir. Kazancakis, altmışlarındayken İkinci Dünya Savaşı yıllarında kaleme aldığı *Zorba* romanıyla uluslararası üne kavuştu. 1957'de öldüğünde, doğduğu kent Heraklion'daki kale burçlarından birinin altına gömüldü. Mezar taşına, "Hiçbir şey ummuyorum, hiçbir şeyden korkmuyorum, özgürüm," sözleri yazıldı.

AHMET ANGIN, 1919'da Girit'in Hanya kentinde doğdu. Haydarpaşa Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra İzmir'de gazeteciliğe başladı. Uzun yıllar *Demokrat İzmir* gazetesinin başyazarı ve genel yayın müdürü olarak görev yaptı. 1965'te *Kirpi* adlı mizah dergisini çıkardı. *Milîyet Genel Kültür Ansiklopedisi* ve *Meydan Larousse*'ta çevirmen olarak çalıştı. Yunanca ve Fransızcadan 35 kadar çevirisi bulunan Angin, 1977'de İstanbul'da öldü.

İçindekiler

Önsöz	11
1. İSPANYA	
İspanya'ya Girerken	15
Miranda	23
Burgos	31
Valladolid	40
Salamanca	48
Ávila	57
El Escorial	66
Madrid	74
Toledo	92
Kurtuba	105
Sevilla	119
Granada	130
Boğa Güreşi	137
Don Quijote	146
2. <i>VIVA LA MUERTE!</i> (YAŞASIN ÖLÜM!)	
<i>Viva La Muerte!</i>	155
Cáceres	161

Salamanca	167
Vargas	174
Gerçek Toledo	177
Alcázar'ın Kuşatılması	180
Mahvolan Madrid-I	200
Mahvolan Madrid-II	211
Rengârenk Başlıklar	222
Manola: Caliban	233

Önsöz

Hayatımın en büyük iki zevki: Gezmek ve itirafta bulunmak (yaratmak da itiraf etmenin en yüksek ve en doğru biçimidir) olmuştur.

Dünyayı dolaşmak; yeni toprakları, denizleri görmek, insanlarla fikirleri bulmak – hepsine ilk defaymış gibi uzun uzun bakmak (bakmak ve doymamak); sonra da gözlerimi kapamak ve zenginliklerin içimde kristalleştiğini, istedikleri gibi usulca ya da fırtınayla çöktüğünü hissetmek, ta ki Zaman onları ince eleğinden geçirinceye, tüm acı ve sevinçlerin tortusu süzülünceye kadar. Bence yürekteki bu simya ilmi, İnsan'a layık, muazzam bir zevktir.

Çünkü insan böylelikle yalnız kendini tanımakla kalmaz; çok daha önemlisi, çılgın ve vakur benliğini, acılı başıboş İnsanlık ordusunun içinde savurarak, yumuşatarak aşabilir.

Ben çok gezdim, ruhumun korsanlıklarıydı bunlar; acıyan yürek oyalansın diye. Sönmeden önce mümkün olduğu kadar çok su ve toprak görme hasretini çeken gözlerim rahatlasın diye. Şimdi ruhumun üstünü örten mantığın sağlam kabuğunu kırarak hatırlamaya çalışacağım her birini. Olur da bunu sözlerle sağlamlaştırabilirsem, aynı yola çıkmış kardeşlerimin bir nebze sıkıntılarını gidermelerine yardımcı olabilirim belki.

Dilerim bu itiraf, iyilik yerine geçsin. Daha büyük bir temennisi de yoktur. Zira Sanat değil bu yaptığım. Ben yalnızca, yüreğimin haykırmasına izin veriyorum.

N. K.

1

ÍSPANYA

İSPANYA'YA GİRERKEN

İspanya'nın iki yüzü vardır: Bir yüzünde, Mahzun Yüzlü Şövalye'nin öfkeli, uzun suratı; diğer yüzünde Sancho'nun pratik, dört köşeli kafası.

İspanya'nın bütün o parlak görüntüsü geliyor aklıma şimdi: Kastilya ile Extremadura'nın susuz, ağaçsız ve baştan aşağı taşlarla dolu platoları. Endülüs ile Valencia'nın portakal, limon ve muz ağaçlarıyla dolu güleç ve sıcak ovaları. Uzun boylu, kuru erkekler. Kokulu saçlarında kule gibi yükselen tarakları, üstünde dalgalanan siyah dantel şallarıyla kadınlar. Rıhtımlardan, boğa güreşlerinden, rengârenk panayırlardan yükselen uğultu. Kurtuba ile Sevilla'nın gölgeli avluları ve kafesleri arkasından yükselen, tutku ve ölümden ibaret, nağmeleri uzun Arap müziği. Yaseminlerden, gübreden ve çürük meyvelerden çıkan koku. Camiler, serin kiliseler, Müslüman sarayları. Patırtılı, rengârenk sokaklar boyunca çarımha gerilmiş İsarlar. Murillo'nun kara gözlü serseri çocukları; Velázquez'in acılı ve mağrur cüceleri; Goya'nın serserileri ve dilencileri; El Greco'nun¹ ince, dik ve meşaleler gibi yanan vücutları.

1. Domenikos Teotokopulos (1541-1614): Girit doğumlu maniyerist ressam ve heykeltıraş. 1577'den itibaren Toledo'da yaşamış ve "El Greco" (Yunan) lakabını almıştır. (Y.N.)

Bütün İspanya ışığa gömülüyor, açık kuyruğu ile iki deniz arasında salınan erkek bir tavus kuşu gibi geziniyor zihnimde.

Daha iyi hatırlamak için gözlerimi yumdum. Yavaş yavaş ve tatlı bir yağmur çiseliyordu. Pireneler sis altında kalmıştı. Neşeli bir gökkuşağı havada asılı duruyordu; bir ayağı İspanya'nın vahşi kayalarına dayanmış, öbürü uzakta, Fransa'ya doğru, sisler içinde erimekte.

Bir sırt: düz, kemikli, gururlu. Arkasında bir soğan örgüsü, bir gitar asılı. Başka bir sırt... Bir tane daha... Bir tane daha. Yıpranmış işçi gömlekleri, ter, şarap ve sarmısak kokusu içinde: İnsan kokusu bu.

Hepimiz, kadın, erkek ve keşişler, sınıra yığılmışız. Şiddetli bir yağmur başladı. Yanımda oturan sessiz, uçuk benizli rahibe dudaklarını ısırды. Başındaki beyaz, kolalı başlığın kanatları sırlıslılam. Ölü bir güvercin gibi kıvrılıp omuzlarına düştüler. Beline kocaman kırmızı bir kuşak dolamış, geniş kenarlı bir şapka takmış tombalak bir köylü yere tükürerek yağmuru yağdıran Tanrı'ya sövdü.

Yanımda duran çocuk sızlanmaya, ağlamaya başladı. Anası kırmızı torbasından bir lahana yaprağı çıkarıp ona verdi. Oğlan sustu, bir tavşan gibi mutlulukla yaprağı kemirmeye başladı. Kısa boylu, keskin bakışlı bir köylü gülererek elini uzattı. Kadın ona da büyükçe bir lahana yaprağı verdi ve torbayı sıkıca bağladı.

Gülüştük. Önce ben konuşmaya başladım.

“Nereden geliyorsunuz?”

“Fransa'dan. Fransız bağlarında çalıştık. Irgatız. Ya sen?”

“Ben de işçiyim. Başka bağlardan geliyorum.”

Bana bir parça lahana yaprağı verdi. Ben de çiğneme-ye başladım. Onlarla bir olunca rahatladım. Edebiyatçılarla bir aradayken beni o derece kızdıran ıssızlık, insanı insandan ayırdığımı gördüğümde hissettiğim acıyla ama

bazen kibirle dolu sevinç burada hiçbir çabaya hacet kalmadan yok olurdu. Bir gülüş, anlamsız bir konuşma, basit bir lahana yaprağıyla aradaki boşluk doluverdi.

İşçiler, köylüler, rengârenk şallara dolanmış kadınlar, keşişler, rahibeler. Yağmur sıklaştı, tümümüzü sardı. Kısa boylu, esmer bir Kapusen keşişi hırladı:

“Tüm dünya suya gömülecek, çünkü hepimiz günahkâriz!”

Bir kadın döndü, ona baktı, güldü. Ona bir cevap verdi ama duyamadım. Yağmur altında yalnız parıldayan dişlerini gördüm.

Işık yaklaştı. Yüzlerimiz aydınlandı. Şapkalardan, saçlardan, burunlardan ve şemsiyelerden ağılıyormuş gibi su damlıyordu. Ama alaycı ve keskin Fransız bakışlarından kurtulup İspanya toprağına yaklaştığımız, bu toprağına ayak bastığımız için herkesin duyduğu sevinç büyüktü.

Yorgun bir anne vardı aramızda. İstasyondaki banka oturdu, memesini açtı, oğlunu emzirmeye başladı. Sonra sepetini açtı, ekmeğ, biraz peynir, büyük bir dilim kavun çıkardı; hepsini iştahla yedi. Damarlarını doldurup, boşalan memesini besliyordu; ekmeğ, peynir ve kavunu yiyerek sessizce, hızla süt haline getirecekti.

Yağmur durmuştu şimdi. Etraftaki kayalık dağlardan inen suların sesini duyabiliyorduk. Sarı, çamurlu bir gün: Dağ tepeleri güldü, kuşlar kanatlarını silkeliyordu; aşağıdaki bizler, çamurlar arasındaki insanlar ise bulutlar dağıldığı için ve güzel kokulu, yeni yıkanmış, keskin dağ yamaçlarının güneşte buğusu tüten İspanya'yla karşılaştığımız için seviniyorduk.

Ah, bir köyü, bir dağı, bir taşı ilk defa görmenin sevinci! Bütün toprakların üzerinde, insanın bir ağacı yetiştirmek, bir kulübe dikmek, bir kadınla evlenmek ve kulübesini çocuklarla doldurmak için gösterdiği amansız, inatçı çabasını görmenin verdiği heyecan!

İspanya'nın dünya haritası üzerindeki bütün o gerilmiş boğa derisi biçimini kafamda yaymaya çalışıyorum. Kafamın içinde onun sıradağlarını, nehirlerini, yüksek yaylalarını ve vadilerini çiziyorum. Zaman parçalarını bir araya getirdim: Yüzyıllar boyunca bu topraklardan geçip kanlarını birbirine karıştıran bütün ırklar önümden bir daha geçiyor – akıl, zamanın çarkını tutuyor da onu bir hareketle çeviriyormuş gibi: İberler, Keltler, Fenikeliler, Yunanlar, Kartacalılar, Romalılar, Vandallar, Vizigotlar, Araplar, İbraniler. Kanın içinde uluslar birleşti ve ateşli çiçeklerini açtılar: savaşçılar, bilgeler, ozanlar, krallar. Nihayet o esrarengiz tohum, derin sentez geldi. O apayrı, geçici yüzleri tek ve sonsuz bir yüz halinde birleştirecek, zaman ile mekânın büyük meclislerinde İspanya'yı temsil edecek olan, bu toprağın kahramanı geldi: Kutsal martir Don Quijote... ve yanındaki esrarengiz eşi, Azize Teresa. İspanya'nın kutsal çiftidir onlar.

İspanya, ulusların Don Quijote'sidir. Dünyayı kurtarmaya çalışır, güvenliğe ve refaha sırtını döner, ele geçmez binlerce işlemeli hayali kovalar. Bu mantık ötesi donkişotça seferlerde kendini tüketir. Şehirleri harap olur. Tarlaları çoraklaşır. Araplardan kalma kanalları tıkanır, bahçeleri kurur. Kendi efsanesini yaratır İspanya. Mutluluk ve refahı, ılımlılık ve barışı ne yapsın? Büyük bir tapınak mı yapmalı, küçük mü, diye tartışıldığında Sevilla'lı o coşkulu keşişin sözleri, yüzyıllar boyunca İspanya'nın sesi olarak kaldı...

Öyle bir tapınak inşa edelim ki, bizi deli sansınlar!

Bu her zaman bir hayat çılgılığı olmuştur. Bitkiler, mantık ve yerçekimi kanunlarına kafa tutarak çamurun içinden böyle yükseldiler. Egzotik varlıklar ve uçan canavarlar otların arasından böyle çıktılar. İnsan da, çamurlu

kafatasının içinde bir kıvılcımla arka ayaklarının üstüne dikilerek hayvanlar arasından böyle doğruldu. Pratik düşünceli, uslu insanların içinde Don Quijote'nin mantığa meydan okuyan (aslında mantığa duyulan hasreti en derin ifade eden) çılgılığı da böyle yankılandı.

Bu düşüncelere dalmış, kompartımanın penceresinden İspanya topraklarının kayışını seyrediyordum: taşları, tarlaları, kayalar arasına sıkışmış fakir köyleri. Arada sırada, dimdik duran, etrafındaki evler için nöbet tutan bir çan kulesi. Bazen de uzun bir değneğe çenesini dayamış, güneş ve yağmurların yıprattığı, zayıf keçilerinin yalçın kayalar arasında çırpınarak ot aramalarına anlaşılmaz, dalgın gözlerle bakan hareketsiz bir çoban.

Karşımdaki genç bir İspanyol da ateşli kompartımın penceresinden ateşli gözlerle İspanya'ya bakıyordu. Bakışlarımız aynı taşlarda, güzden yaralı bağlarda birleşiyordu. Kısa zamanda dost olduk. Don Manuel makine sevgisinin etkisinde, modern bir İspanyol'du. New York şehrini Mekke biliyordu. Gökdelenler, uçaklar, sinemalar, caz, spor, seks, canlı ve hareketli bir tempo, düşleri ve sanatı aşağılama.

Yeni kuşağın eski değerlerimizi boş verip yenilerini keşfetmesine seviniyorum. Seviniyorum, çünkü böylelikle hayatın bir gençlikten, yani benimkinden diğerine, modern gençliğe doğru adım attığını elle tutulacak şekilde hissediyorum. Bu hız benim de hoşuma gidiyor. Sağlam ama fark edilemeyen kıpırdanışlara dayanamıyorum. Ölmeden önce, hayatın mümkün olduğu kadar hızlandığını görmek isterdim. İnsanın kendinden genç olan biriyle konuşması ne hoştur; onun, kendi gençliğinde sevdiği şeylere gülüp onlarla alay ettiğini görmesi! Hayatın beni geride bırakmak istediğini, artık benimle ilgilenmediğini, başka gençlere sıçradığını ve başka siyah saçlara tutunduğunu görmek ne hoş! Ama yenilmiyor,

geri kalmıyorum, çünkü onlara kızmıyorum. Karşılarında içimi de çekmiyorum. Onlarla birlikte gülüp ıslık çalıyorum.

Genç dostumu konuşturmak için ona sataşasım geliyor. İspanyol, çölün tüm evlatları gibi, sessizdir. Konuşması için kışkırtılması gerekir ki, o zaman da kolay kolay susmaz. Öyleyse biz de Don Manuel'i kışkırtalım:

“Carmen’i göreceğ miyiz?”

“Hangi Carmen?” diye sinir sinirli karşılık veriyor bizimki. “Şu bolerosu ve kısa eteğiyle, kastanyetleri ve saçlarında kan kırmızısı gülüyle dans eden Carmen mi? Hani şu hayasız turistleri baştan çıkararak mı? Geçti onlar! Carmen şimdi öğretmen oldu. Fabrikada işçi olarak çalışıyor, oy hakkını kovalıyor.”

“Ya Don Quijote?”

“Mühendis oldu.”

“Ölümsüz değil mi o?”

“Öyle. Ama değişir o. O zamanlar bir şövalyeydi. Eski değersiz kitapları okuyup paslı bir kılıç kuşanıyor, bir berber leğenini miğfer olarak kafasına geçiyor, kadidi çıkmış bir ata biniyor ve dünyayı kurtarmaya gidiyordu. Şimdiyse mühendistir. Politeknik okulda okumuş, diploma almıştır; mesleğini yapar. Gördüğü yel değirmenlerini yerle bir eder – ancak dinamitle. Buharlı değirmenler inşa eder; yollar, köprüler, demiryolu istasyonları, havalimanları yapar. Modern dir artık. Buharlı trenlere, otomobillere, uçaklara biner. Uzun atı öldü, artık cennetin çöp sepetinde!”

“Don Quijote akıllandı desene! Öyleyse artık ne değeri var?”

“Şüphesiz artık seyredilecek bir şey değil. Kendisini görmeye gelen turistler parayı denize atıyor. Fakat ne İspanya bir tiyatro sahnesi ne de biz Ortaçağ kostümleri giymiş figüranlarız. Yaşayan, modern insanlarız. Onun

için ruhumuz, yani Don Quijote de moderndir. Don Quijote kimdi? Geçmişe ait silahlarla –kalkanıyla, miğferiyle– dünyayı kurtarmak üzere harekete geçen bir kahraman. İlk tüfek ve topların icat edildiği çağdır bu; ideallerin ve hayallerin iflas ettiği, ihtirasın, çıkarın ve yağmacılığın egemenlik kurduğu bir devirdir. Ama Don Quijote artık akıllandı. İş bitirici oldu. Kalın çerçevesi Amerikan gözlüğü takıyor, rahat ayakkabılar ve yumuşak kolalı yakalar giyiyor. Makineye, somut maddeye, mutluluğa ve hızlı zevklere inanıyor. Politikaya karışıyor; halk özgürlüklerine öncülük ediyor. İşçinin dostu, barışsever ve biraz da sosyalist. Her şeyini idealleri için feda eder. İyi bir şey bu. Yoksa yine hiçbir yere uyum sağlayamayan kadim, baş belası serserinin teki olurdu.”

“Ya Dulcinea?”

“O da değişti. Hayal bulutlarından indi. Mütevazı köyünden çıktı, şimdi Madrid’de yaşıyor. Modern Don Quijote’yle evlendi, ev hanımı oldu. Yemek pişiriyor, çamaşır yıkıyor, kavgaya ediyor, çocuk yapıyor. Adını da değiştirdi.”

“Şimdi ne diyorlar ona?”

“Democracia.”

Ağaçlara, topraklara bakıyordum. Küçük istasyonlar; ani bağırımlar; çeşitli şallara sarınmış kadınlar; yıpranmış ihtiyar kadınlar. İnsan boğumlu bir zeytin ağacı sanıyor onları. Hayat burada çok çetin. Ter ve gözyaşıyla yoğrulmuş bütün bu topraklar. Dostuma döndüm:

“Öyleyse, yaşasın Don Sancho!”

“Bütün yabancıların büyük hatası bu. Quijote ve Sancho aynı şeydir. İspanya’nın tek ve biricik ruhunu ikisi birden teşkil eder. Cervantes daha iyi görelim diye ruhumuzu ikiye ayırmıştır. İspanyol ruhu zengin bir bütün halindedir; kuru ve sert kabuğumuzda, iki zıt güç ikiz bademler gibi birbirine sarılır. Bir İspanyol, Dulcinea’nın

yalnız kendi içinde var olduğunu bilir. Hak, özgürlük ve idealin de yalnız kendi içinde olduğunu bilir. Gelgelelim şöyle düşünür: “Acaba tek gerçek içimde var olan olmasın? Tek gerçek mi? Pratik fikirli insanın görüp dokunduklarının tümü bir yanılgı, hayal olmasın?”

İspanyol ruhunun bir zirvesi, “Yalnız içimizdeki arzu, gerçek ve canlıdır!” diyor. Bu yan Don Quijote’dir.

İspanyol ruhunun öteki zirvesi –yani Sancho– ise, “Yalnız görüp dokunduklarımız gerçek ve canlıdır!” diye bağırıyor. “Senin o söylediklerin palavradır, efendi!”

“Don Quijote’nin, yani İspanya’nın en gerçek ve derin dramı budur işte! İspanyol ruhu mevsimine göre donkişotvari-sançovari, ya da sançovari-donkişotvaridir. Bu ölmez ruhta bazen biri, bazen ötekisi baskın çıkar. Fakat daima birlikte mücadele edip acı çekerler. Madrid’de göreceğin gökdelenlere, bizim politik ve ekonomik kaygılarımıza hayret etme. Modern Sancho’nun kaba görünüşünün ardında İspanya’nın koruyucu azizi Don Quijote’nin o kutsal, ışık ve anlam dolu yüzü meydana çıkar; yeter ki, sen onu göresin. Hatta şu uyuşuk, mekanik modern adam olan ben varım ya... Sancho’yu biraz kazıdığında, altından Don Quijote çıktı.”

Konuşmadım. Her daim âşık olan İslam bilgesi, matematikçi ve şair Ebu Ali’yi düşünüyordum. Bütün kadınlar hoşuna gider, o ise karar verip içlerinden bir taneisini seçemezdi. Türkülerinin birinde, “Bir çember meydana getirir etrafımda bütün kadınlar,” diye yazar. “Benim yüreğim içindedir, oradan savururum dört bir yana aşkımın oklarını.”

Özgür düşünürün yüreği de böyledir. Düşüncesinin bütün oklarını aynı şekilde sever, hepsi aynı arzunun üzgün ya da neşeli temsilcileridir.

MİRANDA

İssız, yüzü gülmeyen ovada Ebro Irmağı çamurlu sularıyla sakin akıyor. Gri topraklar; yaprağını dökmüş ağaçlar; bir tek kuş, iç açıcı bir tek renk yok. Ciddi, yüz vermeyen bir manzara. İspanya'nın bir yüzü bu; gülme-yeni. Daha aşağıda, Akdeniz'in güneşle yıkanan kıyılarında ya da Endülüs'ün Şark bahçelerinde İspanya'nın öteki, gülen yüzünün tadını çıkaracağız.

Ebro'nun kıvrımları arasına Miranda'nın fakir köy-leri öbeklenmiş. Pis, dar sokaklar; gübre taşıyan ilkel arabalar; yüz hatları keskin erkekler; buruşmuş kadınlar. Dar sokaklardan geçiyordum; ısrarlı gözlerle uzun uzun bakıyor, topraktan yapılmış sefil barakalara, kurumuş ağaçlara, tozlu pencerelere hem hoş bulduk diyor hem de veda ediyordum. Birden, küçük bir San Nicolás Kilesesi hoplattı yüreğimi. Bir zamanlar bir Arap camisiymiş. Herhalde şurada, önünde bir avlu, bir şadırvan, yeşil ağaçlar vardı. Belki bir yasemin, iki-üç çift güvercin de bulunuyordu. Ancak papaz gelip kovalamıştı onları. O yerden yükselen güzel sırtıyla kubbe yere düştü; ağaçları taştan, çiçekleri taştan, güvercinleri taştan çilekeş bir gotik kambur halini aldı. Ok topraktan fırladı, gökyüzüne doğru çıkıyor ve bir daha geri dönmek istemedi.

Küçük kilisenin etrafını dolaştım, bir seçim yapama-

dığıma sevindim. Göküzünü fethetmeye yönelik donkişotvari çabamız, her ne kadar boş da olsa, iyi bir şey. Yeşil yeryüzüne ebedi bir seferberlik ilan etmek de iyi. Duvarların üstünde zamanın aşındırdığı oymalar var. Kapı zarif bir gotik kemerle, pencereler ortalarından küçük sütunlarla ayrılıyor. Her sütunun tepesinde bir azizin başı var. Başlardan birinin ifadesi insanı şaşırtıyor: Çıkık elmacikkemikleri, yaygın yüzeyde kesintili bir alın, yanaklar ve çene; altları sarkık iri gözler; sırf tutku ve acıdan ibaret dudaklar.

Yüreğim hızla çarpmaya başladı. Durdum. Bu, bizim ihtiyar ninemiz Afrika; sıcak, karanlık, kalın yapraklı ağaçlar ve kudurgan canavarlarla dolu ata toprağımız. Afrika'nın kalın dudaklı vahşi maskesi, bu kadar kuzeyde bulunan şu eski İspanyol kasabasında birdenbire nasıl karşıma çıkıverdi? Zenci bir kâfir yontmuş olmalı onu. Kendince bir Hıristiyan çilekeşini yontmak istemiş ama içindeki ataları karşı koyup eline hükmetmiş.

Böylelikle de, arzu ve ten susuzluğundan ibaret o mağrur zenci maskesini bu mütevazı ve faziletli kilisenin ta içlerine kadar girip sıkışmış halde buluyoruz. Kilise sonbaharın solgun güneşi altında bir ara sarsıldı, buğulandı ve tekrar söndü. Gözlerimin önüne canavarlar ve rengârenk kuşlarla, en ulu ağaçların tepesine tırmanıp oturan merhametsiz ve aç tanrılarla dolu bir orman serildi. Gülüyorlardı. İnsanlar bütün gün güneşte çalışırdı. Güneş batar batmaz bütün toprak davullar, vahşi danslar ve kadınların tiz çığlıklarıyla yankılanırdı. İnsanlar tanrılarla, hayvanlarla, sularla ve yılanlarla konuşurlardı. Bütün dünya koyu, rengârenk bir rüyaydı. Kutsal bir sarhoşluk şakaklarının vidalarını gevşetirdi. Boş süslerden uzak sert ve doymak bilmez bir kahramanlık şarkısı başlardı.

İnsan ruhu, "Bana Bayında" adlı Afrika şarkısındaki küçük ve muzır dansçı gibidir...



İspanya, ulusların Don Quijote'sidir. Dünyayı kurtarmaya çalışır, güvenliğe ve refaha sırtını döner, ele geçmez binlerce hayali kovalar. Bu mantık ötesi donkişotça seferlerde kendini tüketir. Şehirleri harap olur. Tarlaları çoraklaştırır. Araplardan kalma kanalları tıkanır, bahçeleri kurur. Kendi efsanesini yaratır İspanya. Mutluluk ve refahı, ılımlılık ve barışı ne yapsın?

1920'lerin sonunda *Eleftheros Logos* gazetesinin dış haber muhabiri olarak gittiği İspanya'da Nikos Kazancakis yıkılmış bir imparatorluğun kalıntılarında yaşayan küçük insanları, gezgin şövalyelerin at sürdüğü günlerden beri değişmemiş uçsuz bucaksız bir taşırayı, İspanya'dan yolu geçen tüm kültürlerin bıraktığı rengârenk mirası bulmuştu. O günlerde İspanya, "karanlık ve korkunç" bir yüzyıla izini bırakacak varoluş krizinin tam ortasındaydı. İçsavaş felaketinden önce, bulutların toplanmasını olacakları bilmeden izleyen Kazancakis, savaş sırasında tekrar İspanya'ya dönmüş ve ülkeyi saran vahşete, Madrid'in düşüşüne bizzat tanıklık etmişti.

İspanya, Yaşasın Ölüm, Kazancakis'in deyimiyle bir yüzü mahzun ve hayalperest Don Quijote, bir yüzü pragmatist ve şen Sancho Panza olan bu esrarengiz ülkenin özünü tüm tezatlarıyla, şiddetle, güzelliğiyle ve onuruyla anlatan bir yapıt.

"İspanya'nın Yunan edebiyatçıları tarafından geç de olsa keşfedilmesini sağlayan kitap."

Emmanuel Hatzantonis

#girit #osmanlı #başkaldırı #bağımsızlık #tarihiroman #rekabet #düşmanlık

Kapak resmi: Marià Mortuny

 CAN

canyayinlari.com | f |  |  canyayinlari

anı

ISBN 978-975-07-4099-2



9 789750 740992